

ارائه مدل مفهومی برای بهینه‌سازی مدیریت زنجیره ارزش تاب‌آور تولیدات داخلی دانش بنیان در شرایط اقتصاد مقاومتی (مطالعه موردی: شرکت داروسازی خرمان)

سجاد احمدی^۱

دانشگاه آزاد اسلامی واحد بین‌المللی بندر انزلی

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۷/۰۷/۳۰

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۸/۰۴/۱۲

چکیده

به‌منظور ارائه مدل مفهومی برای بهینه‌سازی مدیریت زنجیره ارزش تاب‌آور تولیدات داخلی و دانش بنیان در شرایط اقتصاد مقاومتی مطالعه‌ای موردی بر شرکت داروسازی خرمان، برای دستیابی به راهکاری برای توسعه و رشد شرکت‌های داروسازی با شاخص‌های زنجیره ارزش، تاب‌آوری، تولید دانش بنیان، اقتصاد مقاومتی و شاخص‌های داروسازی ضروری انجام شده است. این تحقیق از نوع کاربردی و طبقه‌بندی تحقیق کمی توصیفی و از نوع مطالعه موردی است که با استفاده از روش‌های کتابخانه‌ای انجام شده است. همچنین شاخص‌هایی از تحقیقات انجام‌گرفته شامل: شاخص‌های زنجیره ارزش، شاخص‌های تاب‌آوری، شاخص‌های تولیدات دانش بنیان، شاخص‌های اقتصاد مقاومتی، شاخص‌های داروسازی، استخراج شده است. در مدل ساخته شده این مؤلفه‌ها شاخص‌ها بر حلقه خود و حلقه‌های دیگر شاخص‌ها اثرگذارند.

واژه‌های کلیدی: زنجیره ارزش، تاب‌آوری، تولیدات داخلی دانش بنیان، اقتصاد مقاومتی، مدل داروسازی

فناوری منحصر به فرد، تسلط بر بازار (سهم فروش) یا زنجیره تأمین متمرکز بود؛ درحالی‌که امروزه، در نظر گرفتن این موارد به‌عنوان مزیت رقابتی نوعی ساده‌انگاری به حساب می‌آید و مزیت رقابتی در خلاقانه استفاده کردن از منابع نامشهود و ایجاد ارزش افزوده است [۵]. عوامل صنعت که تعیین‌کننده سود شرکت‌ها هستند به سه دسته کلی تفکیک می‌شوند:

۱. نیروهای رقابتی صنعت
 ۲. تأثیر عوامل کلان محیطی بر یک صنعت
 ۳. نیروهای مؤثر در همکاری بین تأمین‌کنندگان، مشتریان، رقبای فعلی، بالقوه و تازه واردان
- هر شرکتی که اقدام به طراحی و اجرای مدل کسب و کار کند، باید نسبت به محیط رقابتی خود آگاهی داشته، و در مورد انجام مجموعه فعالیت‌هایی که برای مشتری ایجاد ارزش می‌کند تصمیم‌گیری کرده و برای کسب سود از این ارزش، تدوین راهبرد کند [۱۳].

در این مقاله به بررسی و ارائه راهکارهایی برای ساختن و ارائه مدل مفهومی برای بهینه‌سازی مدیریت زنجیره ارزش تاب‌آور تولیدات داخلی و دانش بنیان در شرایط اقتصاد مقاومتی

۱- مقدمه

امروزه، در ایران تحریم‌های ظالمانه از سوی استکبار جهانی و متحدانش اعمال گردیده است، راهکار عملیاتی که بتوان علاوه بر زنجیره ارزش مشتری محور را هدف تولید خود قرار دهد، همچنین فشارهای خارجی را تحمل کرده و تاب آورد. در مسیر تولید باید با استفاده از پتانسیل بومی و محلی، نیازهای مواد اولیه را تأمین کرده و هم‌زمان توسعه محصولات جدید را نیز در قالب تحقیق و توسعه در دست اقدام داشته و به‌معنای واقعی به اقتصاد مقاومتی و تولید پایدار دست یافت. در شرایط پیچیده و متغیر جهان امروز، که عدم اطمینان محیطی رو به افزایش است و سازمان‌های صنعتی فقط در صورت کاربست مفاهیم مذکور قادر به ادامه حیات خواهند بود. در گذشته، مزیت رقابتی به داشتن

^۱ - دانشجوی دکتری مدیریت صنعتی گروه تولید و عملیات، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بین‌المللی بندر انزلی، پست الکترونیک: sajad.ahmadi@intbaiau.ac.ir، نشانی: بندر انزلی، بلوار آیت‌الله پیشوایی، کوچه باب‌الحوائج ششم، ساختمان مرکزی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد بین‌المللی بندر انزلی

(مطالعه موردی شرکت داروسازی خرمان) پرداخته می‌شود. قبل از هر چیز به نتایج تحقیقات صورت گرفته در زمینه زنجیره ارزش، تاب‌آوری، تولید دانش بنیان، اقتصاد مقاومتی و تولید دارو در شرکت‌های داروسازی می‌پردازد.

۲- پیشینه پژوهش

به‌منظور دستیابی به ارائه مدل مفهومی برای بهینه‌سازی مدیریت زنجیره ارزش تاب‌آور تولیدات داخلی و دانش بنیان در شرایط اقتصاد مقاومتی مطالعه موردی شرکت داروسازی خرمان نیاز است قبل هر چیز با اصطلاحات و شاخص‌های زنجیره ارزش، تاب‌آوری، تولیدات دانش بنیان، اقتصاد مقاومتی، دارو و داروسازی و شرکت خرمان آشنا شد.

جدول (۱): شاخص‌های تاب‌آوری و متغیرها

متغیرهای شاخص تاب‌آوری

نسبت گسری بودجه دولت به GDP (سایت بانک مرکزی)	سلامت سیاست مالی
نسبت بدهی بخش دولتی به سیستم بانکداری به GDP (سایت بانک مرکزی)	
اثر بخشی دولت (محاسبه شده به وسیله WGI)	اثر بخشی دولت
ثبات سیاسی (محاسبه شده به وسیله WGI)	
نرخ تورم (سایت بانک مرکزی)	سلامت سیاست پولی
انحراف استاندارد ماهانه تورم (سایت بانک مرکزی)	
کنترل فساد (محاسبه شده به وسیله WGI)	قانون
کیفیت قانون (محاسبه شده به وسیله WGI)	
حاکمیت قانون (محاسبه شده به وسیله WGI)	
وام‌های غیر عملیاتی بانک به کل وام‌ها (سایت بانک مرکزی)	سلامت سیستم بانکداری
حقوق صاحبان سهام به کل دارایی‌ها (سایت بانک مرکزی)	
شاخص تمرکز صادرات بر حسب کشورها (سایت گمرک)	تنوع صادرات
شاخص تمرکز بر حسب کالاها (Unctad)	
نسبت صادرات نفتی به کل صادرات (سایت بانک مرکزی)	
کل صادرات به GDP (سایت بانک مرکزی)	استفلال صادرات
تراز حساب جاری به GDP (سایت بانک مرکزی)	قدرت خارجی
نسبت بدهی خارجی به GDP (سایت بانک مرکزی)	
حجم و اندازه‌ی دولت (شاخص آزادی اقتصادی)	کارایی بازار
آزادی تجارت بین‌المللی (شاخص آزادی اقتصادی)	

توضیحاتی درباره اصطلاحات در ادامه ذکر شده است:

۱) شاخص‌های زنجیره ارزش: زنجیره ارزش، مجموعه‌ای از عملیات که در یک صنعت به صورت زنجیرگونه انجام می‌پذیرد تا به خلق ارزش منجر شود. محصولات از میان حلقه‌های این زنجیره عبور کرده و در هر حلقه، ارزشی به

محصولات نهایی افزوده می‌شود [۸].

مایکل پورتر استاد دانشگاه هاروارد در مدل زنجیره ارزش خود، فعالیت‌های شرکت را به فعالیت‌های اصلی و پشتیبانی تقسیم‌بندی کرده است [۱۴]. فعالیت‌های اصلی با ورود مواد اولیه به سازمان شروع شده و با ارائه خدمات به

مشتریان پایان می‌پذیرد. این فعالیت‌ها، توسط فعالیت‌های پشتیبانی، مورد حمایت قرار می‌گیرند. لازم به یادآوری است فعالیت‌های اصلی زنجیره ارزش شامل لجستیک به درون سازمان، عملیات تولیدی، لجستیک به بیرون سازمان، فروش و بازاریابی، و بالاخره خدمات پس از فروش است. فعالیت‌های پشتیبانی نیز شامل امور زیرساخت سازمان، مدیریت منابع انسانی، توسعه فناوری و تدارکات است. مایکل پورتر مدل زنجیره ارزش را به‌عنوان ابزاری مناسب برای تحلیل داخلی و برنامه‌ریزی برای انجام کارآمدتر و اثربخش‌تر فعالیت‌ها و فرآیندهای سازمانی و دستیابی به موقعیت رقابتی مناسب در صنعت معرفی کرده است.

شاخص‌های زنجیره ارزش عبارتند از: ۱- نوآوری، ۲- کیفیت، ۳- ارتباط‌های مشتری، ۴- قابلیت‌های مدیریت، ۵- پیمان‌ها، ۶- فناوری، ۷- ارزش نام تجاری، ۸- ارتباط‌های کارمندان، ۹- موضوع‌های جامعه و محیطی [۱۷].

۲) شاخص‌های تاب‌آوری: ریشه کلمه Resilience (تاب‌آوری)، کلمه لاتین Resilio به‌معنی حالت ارتجاعی داشتن است که در قرن ۱۷ میلادی نیز مورد استفاده قرار می‌گرفت. بوم‌شناسان برای نخستین بار مفهوم کلی آن را بیش از ۳۰ سال پیش پذیرفتند. از آن زمان به بعد، این واژه برای مورد بلایای کوتاه‌مدت و پدیده‌های بلندمدت مانند تغییر آب و هوا مورد استفاده قرار گرفت. هالینگ نخستین کسی بود که تاب‌آوری را در بوم‌شناسی تحت عنوان توانایی سیستم‌ها در جذب تغییرات و ایستادگی در مقابل آنها تعریف کرد. وی همچنین به ظرفیت بافر اشاره کرده و تاب‌آوری را براساس اندازه شوکی که جذب می‌شود، اندازه‌گیری کرد. پیم تعریف بوم‌شناختی دیگری ارائه داد و تاب‌آوری را برحسب سرعت بازگشت سیستم به تعادل تعریف کرد.

در مباحث مدیریتی و رفتار سازمانی نیز بحث تاب‌آوری به‌عنوان یک فرآیند مورد توجه قرار می‌گیرد؛ به‌طوری‌که تاب‌آوری را یک راهبرد مدیریت ریسک و زیرعنوان مدیریت بحران و تداوم قرار می‌دهند. در این بعد، تاب‌آوری به‌صورت زیر تعریف می‌شود: ظرفیت مردم و سیستم‌ها که عملکرد سازمانی را تسهیل کنند تا روابط کارکردی را با وجود آشفتگی‌ها حفظ کنند [۱۷].

شاخص‌های تاب‌آوری به شرح جدول (۱) و به قرار زیر است: ۱- درست بودن سیاست مالی، ۲- درست بودن

سیاست پولی، ۳- اثربخشی دولت، ۴- قانون، ۵- سلامت سیستم بانکی، ۶- تنوع صادرات، ۷- استقلال صادرات، ۸- قدرت خارجی، ۹- کارایی بازار [۱۷].

۳) شاخص‌های تولیدات دانش بنیان: در ایران براساس ماده یک قانون حمایت از شرکت‌های دانش بنیان مصوب ۱۳۸۹، شرکت‌های دانش بنیان به این صورت تعریف شده است: شرکت‌ها و مؤسسات دانش بنیان، شرکت یا مؤسسه خصوصی یا تعاونی است که به‌منظور هم‌افزایی علم و ثروت، توسعه اقتصاد دانش محور، تحقق اهداف علمی و اقتصادی (شامل گسترش و کاربرد اختراع و نوآوری) و تجاری‌سازی نتایج تحقیق و توسعه (شامل طراحی و تولید کالا و خدمات) در حوزه فناوری‌های برتر و با ارزش افزوده فراوان به ویژه در تولید نرم‌افزارهای مربوط تشکیل می‌شود. شرکت‌های دانش بنیان مؤسسات کوچک و متوسط بخش خصوصی هستند که با هدف توسعه فناوری، تجاری‌سازی نوآوری‌ها و اختراعات، کاربردی کردن تحقیقات و بومی‌سازی فناوری‌های مورد نیاز کشور توسط کارشناسان خبره تشکیل می‌گردند. در این شرکت‌ها تحقیق و توسعه هسته مرکزی فعالیت‌ها بوده و مزیت اساسی این شرکت‌ها دانش فنی و توانایی‌های عملی پرسنل آن است [۱۶]. چهار وظیفه مهمی که دولت در حمایت از بنگاه‌های دانش بنیان و زودبازده دارد، عبارتند از:

۱. تلاش برای کاهش واردات کالای مصرفی
۲. کاهش خام‌فروشی برای افزایش ارزش افزوده دارایی‌ها
۳. مبارزه با قاچاق انواع کالا؛ چه قاچاق از طریق رانت‌های خاص و چه قاچاق عام کالا از طریق مجاری بومی
۴. تلاش برای افزایش مصرف کالای داخلی از طریق تبلیغات و تسهیلات و بهینه‌سازی تولید و از طرفی جلوگیری از اسراف و ایجاد فرهنگ قناعت [۱].

شاخص‌های تولیدات دانش بنیان به شرح زیر است:

۱. تعداد شرکت‌های دانش بنیان در بین ۱۰ شرکت اول رتبه‌بندی سازمان مدیریت صنعتی (توسعه برندهای دانش بنیان)
۲. سهم مجموع صادرات با فناوری بالا و صادرات خدمات فنی مهندسی از کل صادرات غیر نفتی
۳. سهم تحقیق و توسعه از تولید ناخالص داخلی
۴. نسبت نرخ بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاه به بیکاری کل [۱۰].

۴) شاخص‌های اقتصاد مقاومتی: هدف در اقتصاد مقاومتی استفاده از توان داخلی و مقاومت در برابر تحریم‌ها با ایجاد کمترین بحران است. به تعبیر امام خامنه‌ای اقتصاد مقاومتی برای کشور، در هر شرایطی اعم از تحریم یا غیرتحریم ضروری است، و این به معنای آن است که بنیاد اقتصادی کشور باید به گونه‌ای ساماندهی شود که تکانه‌های جهانی در آن اثرگذار نباشد [۹]. بر این اساس، مقاومت برای رد کردن فشارها و عبور از سختی‌ها برای دستیابی به نقاط مثبت ملی، شرط لازم تحقق اقتصاد مقاومتی است [۲].

شاخص‌های اقتصاد مقاومتی به شرح زیر است:

۱. اقتصاد دانش بنیان
۲. اصلاح الگوی مصرف و هدفمندی یارانه‌ها
۳. امنیت غذا و کالای اساسی
۴. نظام پولی (ریالی و ارزی) و مالی
۵. صادرات، مناطق آزاد، دیپلماسی اقتصادی
۶. نفت، گاز و حوزه انرژی
۷. بودجه، هزینه‌های دولت، مالیات
۸. شفافیت اطلاعات و سلامت اقتصادی [۱۰].

۵) شاخص‌های دارو، مشتری و شرکت خرمان: مجتمع

دانش بنیان داروسازی خرمان به‌عنوان آزمایشگاه تحقیقات کاربردی گیاهان دارویی در سال ۱۳۷۳ تأسیس و در زمینه فرمولاسیون و تولید داروهای گیاهی، استحصال مواد مؤثره و همچنین کشت و توسعه گیاهان دارویی فعالیت می‌کند. کارخانه داروسازی این مجتمع با مساحت ۵۵۰۰ متر مربع واقع در شهرک صنعتی شماره یک خرم‌آباد، متشکل از سالن‌های تولید و بسته‌بندی انواع دارو به شکل قطره، پماد، قرص و کپسول، لوسیون و کرم، خمیردندان، دهان‌شویه و دمنوش‌های گیاهی می‌باشد. بخش آزمایشگاه‌های کنترل کیفیت شرکت با بهره‌گیری از نیروی انسانی تحصیل کرده و مجرب، روش‌های آزمایشگاهی معتبر، تجهیزات و ابزارهای آزمایشگاهی کالیبره و پیشرفته و آخرین نسخ منابع علمی و فرانس‌های جهانی قابل دسترسی، مسئولیت کنترل کلیه مواد اولیه، اقلام بسته‌بندی و محصولات نهایی را برعهده دارد. با در نظر گرفتن شرایط خاص منطقه زاگرس از نظر تنوع اقلیمی و در نتیجه تنوع بالای گیاهان دارویی در یک گستره جغرافیایی محدود، شرکت خرمان اقدام به شناسایی جنس - گونه‌ها و اکوتیپ‌هایی با کیفیت و کمیت اسانس مناسب و اقتصادی کرده است. بدین منظور در مزرعه تحقیقاتی و زراعی شرکت به وسعت ۱۲ هکتار، مطالعات

علمی شامل اصلاح، تکثیر و کشت گیاهان دارویی انجام می‌گیرد. مجتمع کشت و صنعت خرمان با تکیه بر دانش، تجربه و تخصص نیروهای متعهد خود و با پشتوانه فلور غنی گیاهان دارویی زاگرس توانسته محصولاتی با کیفیت بالا و با قابلیت رقابت‌پذیری بین‌المللی عرضه کند. این شرکت در سه محور دارویی، غذایی - آشامیدنی (دمنوش‌ها) و آرایشی - بهداشتی با حفظ روند رو به رشد خود در تولید محصولات جدید و با اقداماتی همچون پروژه مهار چربی خون و حذف آنتی‌بیوتیک‌ها از مرغ‌های گوشتی و حذف سمیت قند در بیماران دیابتی تیپ یک گامی مؤثر در ارتقای سلامت جامعه برداشته است [۱۶].

فرآیندهای شرکت داروسازی شامل موارد زیر است:

۱. توسعه محصول جدید، ۲. تولید محصول جدید، ۳. منبع‌یابی، ۴. اصلاح فرمول، ۵. تأمین مالی، ۶. برنامه‌ریزی، ۷. بازاریابی، ۸. عقد قرارداد فروش خارجی، ۹. اخذ پروانه تولید محصول جدید، ۱۰. مدیریت ارتباط با مشتری، ۱۱. تعمیرات پیشگیرانه تولید، ۱۲. تولید محصول فعلی، ۱۳. تعمیرات اضطراری تولید، ۱۴. تدوین و نظارت بر طرح‌ها، ۱۵. درخواست خرید تولیدی، ۱۶. درخواست خدمات تولیدی، ۱۷. عقد قرارداد فروش داخلی، ۱۸. ورود اقلام به انبار تا رسیدن قطعی آن، ۱۹. درخواست خدمات غیرتولیدی، ۲۰. تعمیرات اضطراری غیرتولیدی، ۲۱. تعمیرات پیشگیرانه غیرتولیدی، ۲۲. درخواست خرید غیرتولیدی، فرآیندهای یک کارخانه تولیدی دارو می‌باشد [۳].

صنعت داروسازی جهان با مشکلات عدیده‌ای در زمینه کیفیت مواجه است. اداره دارو و غذا ایالات متحده FDA افزایش ۳۰۹ درصدی را درباره عودت ۴۲۶ نوع دارو در سال ۲۰۰۸ و ۱۷۴۲ نوع را در سال ۲۰۰۹ گزارش کرده است که عمده‌ترین آن ضعیف بودن سطح کیفیت محصول، مواد اولیه، بسته‌بندی یا تداخلات دارویی بوده است [۱۷].

شاخص‌های داروسازی به قرار زیر است:

۱. داروی با کیفیت، ۲. مواد اولیه باکیفیت و طبیعی، ۳. بسته‌بندی مناسب، ۴. عدم تداخلات دارویی، ۵. قیمت مناسب، ۶. در دسترس بودن، شاخص‌های محصول خوب دارویی

۳- مبانی نظری پژوهش

آچاری یولو^۱، محقق هندی در تحقیق خود با عنوان مدل زنجیره ارزش برای بخش تولید فولاد، با ایجاد کمی تغییر در بخش فعالیت‌های پشتیبان، از زنجیره ارزش پورتر استفاده کرده و در آن فعالیت‌های عملیاتی به‌عنوان فعالیت‌های اصلی و فعالیت‌های ستادی را به عنوان فعالیت‌های پشتیبانی و حمایتی نام می‌برد.

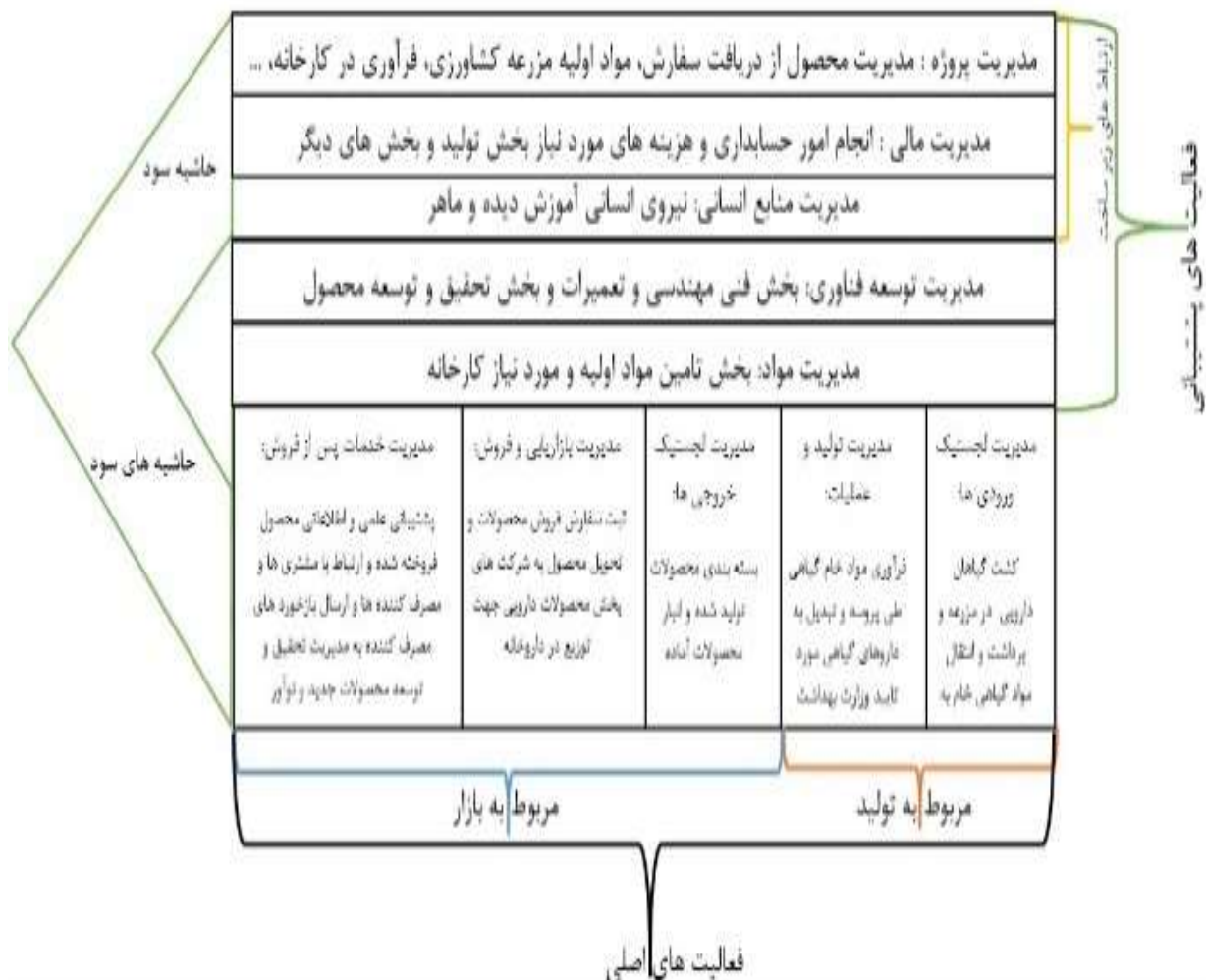
آنچه در مدل نمودار (۱) مورد توجه آقای پورتر قرار گرفت، توجه بیشتر به مدیریت مناسب فرآیند فعالیت‌های اصلی است که در حقیقت شامل موارد زیر می‌شود:

۱. فرآیند ارائه کالاهای جدید: این فرآیند شامل تمام فعالیت‌های تکوین، تولید، عرضه سریع محصولات با کیفیت بالا و در محدوده بودجه تعیین شده است.

۲. فرآیند مدیریت کنترل موجودی: شامل تمام فعالیت‌های تأمین و اداره سطوح مختلف موجودی مواد اولیه، کالای در جریان ساخت و کالای ساخته شده است، به‌نحوی که همواره موجودی کافی در دسترس بوده و هزینه نگهداری موجودی اضافی در کمترین حد ممکن قرار گیرد.

۳. فرآیند تسویه سفارش‌ها: شامل کلیه فعالیت‌های مربوط به دریافت و تأیید سفارش‌ها، ارسال محموله و دریافت وجوه حاصل از فروش کالا است.

۴. فرآیند ارائه خدمات همراه: شامل تمام فعالیت‌هایی است که دسترسی مشتریان به کارکنان مربوطه در داخل سازمان را آسان کرده و همچنین باعث می‌شوند تا خدمات، پاسخ به پرسش‌ها و راه‌حل مسائل و مشکلات مشتریان، سریعاً و به‌طور رضایت‌بخش در اختیار ایشان قرار بگیرد.

نمودار (۱): زنجیره ارزش پورتر و فرآیندهایی برای تولید دارو شرکت خرمان

1- Acharyulu

با مطالعه دیدگاه پورتر در زنجیره ارزش، به نکات حائز اهمیت زیر پی برده می‌شود:

۱. مشتریان در راس امور سازمان هستند.
۲. فعالیت‌های اصلی باید به گونه‌ای سازماندهی شوند که نیاز مشتریان در اولویت اول باشد.
۳. در تمام مراحل فعالیت‌ها و تطبیق ساختار سازمانی با شرایط جدید نباید موضوع «انعطاف‌پذیری» فراموش شود.
۴. گرچه فعالیت‌های پشتیبانی مهم هستند اما نباید به صورت مشغله اصلی مدیریت درآمده و فعالیت‌های اصلی سازمان را تحت الشعاع قرار دهند. نکات مورد اشاره در این تفکر، همان گمانه‌زنی پورتر است که می‌خواهد گوشزد کند: اول اینکه در بازار رقابت کنونی، حیات و ادامه بقا بسیار پیچیده است؛ دوم آنکه می‌توان با سازمانی پویا و کارآمد، مزیت‌های رقابتی بلندمدت موفق را برای بقای خود ایجاد کرد [۴].

۴- روش‌شناسی پژوهش

این تحقیق از نوع کاربردی و طبقه‌بندی تحقیق کمی توصیفی از نوع مطالعه موردی است که با استفاده از روش‌های کتابخانه‌ای همچون کتاب، مقالات و متون اینترنتی جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات درباره شرکت داروسازی پرداخته می‌شود. در بخش اول تحقیق ابتدا به بررسی زنجیره ارزش و شاخصه‌های این زنجیره مورد بررسی قرار گرفت. در بخش دوم تاب‌آوری را از نظر معنایی و شاخص‌ها مورد ارزیابی قرار گرفت. در بخش سوم شاخص‌های تولید دانش‌بنیان شناسایی و بررسی شد. در بخش چهارم اقتصاد مقاومتی و شاخص‌های آن استخراج گردیده است. در بخش پنجم شاخص‌های دارو و مشتری و شرکت داروسازی خرمان استخراج، و برای استفاده در مدل‌سازی انتخاب گردیدند. و در نهایت با استفاده از شاخص‌های استخراج شده مدل‌سازی انجام می‌شود.

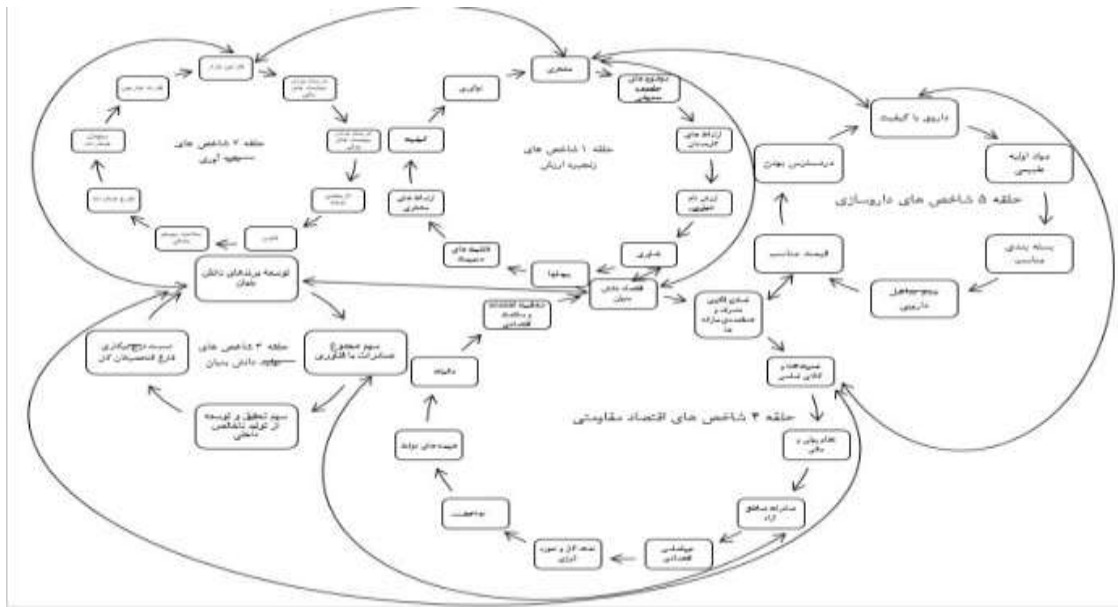
۵- یافته‌های پژوهش

هدف پژوهش پیش‌رو ارائه مدل مفهومی برای بهینه‌سازی مدیریت زنجیره ارزش تاب‌آور تولیدات داخلی و دانش‌بنیان در شرایط اقتصاد مقاومتی (مطالعه موردی شرکت داروسازی خرمان) است. برای این موضوع مدلی به‌منظور ارائه راهکار عملیاتی برای دستیابی به مدل زنجیره ارزش شرکت خرمان به شرح زیر ارائه می‌شود.

مدل پیشنهادی شامل حلقه‌هایی از شاخص‌ها و زیرمجموعه یا مؤلفه‌های آنها است که به صورت زنجیره‌ای به هم پیوسته باعث به وجود آمدن، رشد و توسعه اهداف شرکت‌های داروسازی می‌شوند. با بررسی مدل پیشنهادی نویسنده مشاهده می‌شود که محور اصلی و مهم‌ترین شاخص مشتری بوده و جلب رضایت مشتری اولویت اول است. در این مدل شاخص مشتری در حلقه شاخص‌های زنجیره ارزش اثر مثبت بر افزایش کارایی بازار در حلقه شاخص‌های تاب‌آوری دارد؛ و عکس آن نیز اثرات افزایش کارایی بازار بر افزایش مشتری متقاضی برای محصول اثر مثبتی دارد. مشاهده می‌شود که شاخص توسعه برندهای دانش‌بنیان در حلقه شاخص‌های تولید دانش‌بنیان اثر مثبت بر افزایش کارایی بازار در حلقه شاخص‌های تاب‌آوری دارد. همچنین عکس آن کارایی بازار بر توسعه برندهای دانش‌بنیان اثر مثبت دارد. با بررسی مدل مشاهده می‌شود که شاخص توسعه برندهای دانش‌بنیان در حلقه شاخص‌های دانش‌بنیان اثر مثبت بر افزایش و توسعه اقتصاد دانش‌بنیان در حلقه شاخص‌های اقتصاد مقاومتی دارد. عکس آن اقتصاد دانش‌بنیان اثر مثبت بر توسعه برندهای دانش‌بنیان دارد. با بررسی مدل مشاهده می‌شود که شاخص توسعه برندهای دانش‌بنیان در حلقه شاخص‌های اقتصاد مقاومتی دارد. همچنین امنیت غذا و کالای اساسی در اثر مثبت و افزایش شاخص امنیت غذا و کالای اساسی در حلقه شاخص‌های اقتصاد مقاومتی دارد. همچنین امنیت غذا و کالای اساسی بر توسعه برندهای دانش‌بنیان اثر مثبتی دارد. در مدل مشاهده می‌شود شاخص سهم مجموع صادرات با فناوری در حلقه شاخص‌های تولید دانش‌بنیان اثر مثبت بر شاخص صادرات مناطق آزاد در حلقه شاخص‌های اقتصاد مقاومتی داشته و نیز عکس آن صادرات مناطق آزاد اثر مثبتی بر سهم مجموع صادرات با فناوری دارد. مشاهده می‌شود که شاخص اقتصاد دانش‌بنیان در حلقه شاخص‌های اقتصاد مقاومتی اثر مثبتی بر شاخص فناوری در حلقه شاخص‌های زنجیره ارزش داشته و عکس آن شاخص فناوری اثر مثبتی بر اقتصاد دانش‌بنیان دارد. با بررسی مدل مشاهده می‌شود که شاخص اصلاح الگوی مصرف هدفمندی یارانه‌ها در حلقه شاخص‌های اقتصاد مقاومتی اثر مثبتی بر شاخص قیمت مناسب در حلقه شاخص‌های داروسازی دارد. همچنین قیمت مناسب بر اصلاح الگوی مصرف هدفمندی یارانه‌ها اثر مثبتی دارد. مشاهده مدل

نشان می‌دهد شاخص داروی با کیفیت در حلقه شاخص‌های داروسازی اثر مثبتی بر شاخص امنیت غذا و کالای اساسی در حلقه شاخص‌های اقتصاد مقاومتی داشته و برعکس امنیت غذا و کالای اساسی اثر مثبتی بر داروی با کیفیت دارد. مشاهده می‌شود در مدل، شاخص داروی با کیفیت در

حلقه شاخص‌های داروسازی اثر مثبت و افزایشی بر شاخص مشتری در حلقه شاخص‌های زنجیره ارزش داشته و برعکس آن نیز شاخص مشتری بر شاخص داروی با کیفیت اثر مثبتی دارد.

شکل ۳: مدل پیشنهادی نویسنده جهت شرکت داروسازی

۶- نتیجه‌گیری

به‌منظور ارائه مدل مفهومی برای بهینه‌سازی مدیریت زنجیره ارزش تاب‌آور تولیدات داخلی و دانش‌بنیان در شرایط اقتصاد مقاومتی مطالعه‌ای موردی بر شرکت داروسازی خرمان، برای دستیابی به راهکاری برای توسعه و رشد شرکت‌های داروسازی با شاخص‌های زنجیره ارزش، تاب‌آوری، تولید دانش‌بنیان، اقتصاد مقاومتی و شاخص‌های داروسازی ضروری است. این تحقیق از نوع کاربردی و طبقه‌بندی تحقیق کمی توصیفی از نوع مطالعه موردی و با استفاده از روش‌های کتابخانه انجام شده است. شاخص‌هایی از تحقیقات انجام گرفته استخراج شده که شامل موارد زیر می‌شود: شاخص‌های زنجیره ارزش، شاخص‌های تاب‌آوری، شاخص‌های تولیدات دانش‌بنیان، شاخص‌های اقتصاد مقاومتی، شاخص‌های داروسازی در مدل ساخته شده این مؤلفه‌ها شاخص‌ها بر حلقه خود و حلقه‌های دیگر شاخص‌ها اثر گذارند. شاخص‌های زنجیره ارزش:

۱. نوآوری، ۲. کیفیت، ۳. ارتباط‌های مشتری، ۴. قابلیت‌های

۵. پیمان‌ها، ۶. فناوری، ۷. ارزش نام تجاری، ۸. ارتباط‌های کارمندان، ۹. موضوع‌های جامعه و محیطی شاخص‌های تاب‌آوری نیز به شرح زیر هستند:
۱. درست بودن سیاست مالی، ۲. درست بودن سیاست پولی، ۳. اثربخشی دولت، ۴. قانون، ۵. سلامت سیستم بانکی، ۶. تنوع صادرات، ۷. استقلال صادرات، ۸. قدرت خارجی، ۹. کارایی بازار، به شرح جدول (۱)
- شاخص‌های تولیدات دانش‌بنیان به قرار زیر هستند:
۱. تعداد شرکت‌های دانش‌بنیان در بین ۱۰ شرکت اول رتبه‌بندی سازمان مدیریت صنعتی (توسعه برندهای دانش‌بنیان)، ۲. سهم مجموع صادرات با فناوری بالا و صادرات خدمات فنی مهندسی از کل صادرات غیر نفتی، ۳. سهم تحقیق و توسعه از تولید ناخالص داخلی، ۴. نسبت نرخ بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاه به بیکاری کل شاخص‌های اقتصاد مقاومتی به شرح زیر هستند:
۱. اقتصاد دانش بنیان، ۲. اصلاح الگوی مصرف و هدفمندی یارانه‌ها، ۳. امنیت غذا و کالای اساسی، ۴. نظام پولی (ریالی و ارزی) و مالی، ۵. صادرات، مناطق آزاد، دیپلماسی

اقتصادی، ۶. نفت، گاز و حوزه انرژی، ۷. بودجه، هزینه‌های دولت، مالیات، ۸. شفافیت اطلاعات و سلامت اقتصادی شاخص‌های داروسازی به قرار زیر هستند:

۱. داروی با کیفیت، ۲. مواد اولیه باکیفیت و طبیعی، ۳. بسته‌بندی مناسب، ۴. عدم تداخلات دارویی، ۵. قیمت مناسب، ۶. در دسترس بودن، شاخص‌های محصول خوب دارویی

در مدل ساخته‌شده این مؤلفه‌ها یا زیرمجموعه شاخص‌ها بر حلقه خود و حلقه‌های دیگر شاخص‌ها اثرات متقابل دارند. در این مدل شاخص مشتری در حلقه شاخص‌های زنجیره ارزش اثر مثبتی بر افزایش کارایی بازار در حلقه شاخص‌های تاب‌آوری داشته و عکس آن نیز اثرات افزایش کارایی بازار بر افزایش مشتری متقاضی برای محصول اثر مثبتی دارد. مشاهده می‌شود که شاخص توسعه برندهای دانش‌بنیان در حلقه شاخص‌های تولید دانش‌بنیان اثر مثبتی بر افزایش کارایی بازار در حلقه شاخص‌های تاب‌آوری داشته و همچنین عکس آن کارایی بازار بر توسعه برندهای دانش‌بنیان اثر مثبتی دارد. با بررسی مدل مشاهده می‌شود که شاخص توسعه برندهای دانش‌بنیان در حلقه شاخص‌های دانش‌بنیان اثر مثبتی بر افزایش و توسعه اقتصاد دانش‌بنیان در حلقه شاخص‌های اقتصاد دانش‌بنیان اثر مثبتی بر توسعه برندهای دانش‌بنیان دارد. با بررسی مدل مشاهده می‌شود که شاخص توسعه برندهای دانش‌بنیان در حلقه شاخص‌های اقتصاد دانش‌بنیان اثر مثبت و افزایش شاخص امنیت غذا و کالای اساسی در حلقه شاخص‌های اقتصاد مقاومتی داشته و همچنین امنیت غذا و کالای اساسی بر توسعه برندهای دانش‌بنیان اثر مثبتی دارد. در مدل مشاهده می‌شود شاخص سهم مجموع صادرات با فناوری در حلقه شاخص‌های تولید دانش‌بنیان اثر مثبتی بر شاخص صادرات مناطق آزاد در حلقه شاخص‌های اقتصاد مقاومتی داشته و نیز عکس آن صادرات مناطق آزاد اثر مثبتی بر سهم مجموع صادرات با فناوری دارد. مشاهده می‌شود که شاخص اقتصاد دانش‌بنیان در حلقه شاخص‌های اقتصاد مقاومتی اثر مثبتی بر شاخص فناوری در حلقه شاخص‌های زنجیره ارزش داشته و عکس آن شاخص فناوری اثر مثبتی بر اقتصاد دانش‌بنیان دارد. با بررسی مدل مشاهده می‌شود که شاخص اصلاح الگوی مصرف هدفمندی یارانه‌ها در حلقه شاخص‌های اقتصاد مقاومتی اثر مثبتی بر شاخص قیمت مناسب در حلقه شاخص‌های

داروسازی داشته و همچنین قیمت مناسب بر اصلاح الگوی مصرف هدفمندی یارانه‌ها اثر مثبتی دارد. مشاهده مدل نشان می‌دهد شاخص داروی با کیفیت در حلقه شاخص‌های داروسازی اثر مثبتی بر شاخص امنیت غذا و کالای اساسی در حلقه شاخص‌های اقتصاد مقاومتی داشته و برعکس امنیت غذا و کالای اساسی اثر مثبتی بر داروی باکیفیت دارد. مشاهده می‌شود در مدل، شاخص داروی با کیفیت در حلقه شاخص‌های داروسازی اثر مثبت و افزایشی بر شاخص مشتری در حلقه شاخص‌های زنجیره ارزش داشته و برعکس آن نیز شاخص مشتری بر شاخص داروی با کیفیت اثر مثبتی دارد.

۷- منابع

- [۱] اسدی، احمد. "تحلیلی بر ضرورت رشد و توسعه اقتصاد روستایی؛ کشاورزی و دامپروری در اقتصاد مقاومتی از منظر قرآن کریم"، مذهبیان، مریم، ماهنامه شباک، جلد ۳، شماره ۶ ویرایش ۱۳، ۱۳۹۵.
- [۲] پژوهنده، محمد حسین. "موانع تحقق اقتصاد مقاومتی"، مجله پژوهش‌های اجتماعی اسلامی، شماره جلد ۲۳، شماره ۳، ۱۳۹۴.
- [۳] حنفی‌زاده، پیام. "مدل ارزیابی عملکرد تلفیقی - مورد مطالعه صنعت داروسازی"، فصلنامه علمی-پژوهشی مطالعات صنعتی، شماره ۲۶، ۱۳۹۱.
- [۴] خدابخشی، محمد. "بررسی انطباق مدل زنجیره ارزش پورتر و تضمین کیفیت از منظر استاندارد ایزو ۹۰۰۱ در زنجیره تأمین"، فصلنامه علمی-ترویجی اندیشه‌آمد، شماره ۴۸، سال ۱۳۹۳.
- [۵] رسته مقدم، آرش. "چالش‌های کاربردی مدل زنجیره ارزش در آموزش عالی"، مجله‌نامه آموزش عالی، شماره ۲۶، سال ۱۳۹۳.
- [۶] فخاری، حسین. "بررسی اثرات تحریم‌های اقتصادی بر عملکرد شرکت‌های دانش‌بنیان کشور"، فصلنامه علمی - پژوهشی سیاست علم و فناوری، شماره ۳، سال ۱۳۹۳.
- [۷] غیاثوند، ابوالفضل. "شاخص‌های تاب‌آوری اقتصادی"، فصلنامه روند، شماره ۷۱، سال ۱۳۹۴.
- [۸] منصوری، سعیده. "بررسی مدل‌های زنجیره ارزش در صنعت آموزش الکترونیکی و ارائه مدل بهینه

- [12] Acharyulu, S.G., "*Value Chain Model for Steel Manufacturing Sector: A Case Study*", International Journal of Managing Value and Supply Chains (IJMVSC) Vol. 6, No. 4, 2015.
- [13] Afuah, Allan., "*Business models: a strategic management approach*", New York: McGraw-Hill, Irwin, 2004.
- [14] Porter, M.E., "*Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance*", The Free Press, New York: Simon & Schuster Inc, pp.38. 1998.
- [15] Rose, Adamz., "*Economic Resilience to Disasters*", Published Articles and Papers. Paper 75.2009.
- [16] Salehnia, Ali., "*Website Khoram Pharmacy Company*", <http://khorraman.ir/2018/02/03/history/>. 2018.
- [17] Wikipedia., "*Website Wikipedia: the free encyclopedia that anyone can edit*", <http://en.wikipedia.org>. 2018.

- (مطالعه موردی: یکی از دانشگاه‌های تهران)", مجله مدیریت فناوری اطلاعات، دانشکده مدیریت دانشگاه تهران، شماره ۳، سال ۱۳۹۲.
- [۹] خامنه‌ای، سید علی (رهبر انقلاب اسلامی ایران). "پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی سیدعلی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) - مؤسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی". leader.ir و farsi.khamenei.ir. سال ۱۳۹۶.
- [۱۰] شبکه کانون‌های تفکر ایران. "درباره سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی ۶. شاخص‌های ارزیابی تحقق سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی (ویرایش اول)". مرکز پژوهش‌ها مجلس شورای اسلامی، معاونت پژوهش‌های اقتصادی دفتر مطالعات اقتصادی. www.itan.ir. سال ۱۳۹۴.
- [۱۱] هوشمند، هانیه. "ارائه مدلی برای ارزیابی مدیریت دانش سازمان‌های دانش بنیان مورد کاوی دانشگاه قم"، مجله رشد و فناوری، فصلنامه تخصصی پارک‌ها و مراکز رشد، شماره ۳۸، سال ۱۳۹۳.